

Hovhannes Nazaretyan: Azerbaycan'ın savaş suçları

Posted on 24/12/2020

2020 Artsakh Savaşı sadece 44 gün sürmesine rağmen Azerbaycan silahlı kuvvetleri, onların Türk müttefikleri ve Türkiye'nin devşirdiği Suriyeli paralı askerler tarafından işlenen savaş suçlarıyla doluydu. Bu makale Azerbaycan ordusu ve askerleri tarafından işlenen en korkunç ve acımasız savaş suçlarının çoğunu sıralıyor. 10 Kasım ateşkes antlaşmasından bu yana, çoğu failer veya tanıklar tarafından filme alınan acımasız savaş suçlarını gösteren çok sayıda video internette yayımlandı.

SIVIL ALANLARIN AYRIM GÖZETMEKSİZİN BOMBALANMASI

Uluslararası Ceza Mahkemesi Roma Statüsü ve Cenevre Sözleşmeleri'ne göre sivilleri ve sivil altyapıyı hedef alan saldırılar savaş suçudur. Roma Statüsü'nün 8. maddesi (2) (b) (i) (ii) (iv) şunları savaş suçları olarak tanımlamaktadır: "sivil nüfusa yönelik saldırıları kasıtlı olarak yönetmek", "sivil nesnelere yönelik saldırıları kasıtlı olarak yönetmek" ve "beklenen somut ve doğrudan askeri amaçlara oranla aşırı olacak şekilde sivillerin yaralanmasına ya da ölmesine ya da sivil nesnelere zarar görmesine yol açacağı, geniş çapta, uzun vadeli ve ağır bir biçimde doğal çevreye zarar vereceğinin bilincinde olarak saldırı başlatılması". Cenevre Sözleşmesinin I. Protokolünün 51. ve 52. maddeleri de sırasıyla sivil hayatları ve sivil nesnelere korumaktadır.

27 Eylül'deki savaşın başlangıcından itibaren, 55.000 nüfuslu Stepanakert ve Artsakh'daki diğer birçok yerleşim, Azerbaycan güçleri tarafından ayırım gözetmeksizin top atışlarına ve bombardımana maruz bırakıldı. Ekim ayı başında Stepanakert'te bulunan VICE News

muhabiri Matthew Cassel, OC Media'ya şunları söyledi: "Azerbaycan, yayınladıkları videolarda gösterildiği gibi, görünüşte kusursuz bir askeri teknolojiye sahip olmasına rağmen, bombalamalar sivil bölgeler de dahil olmak üzere hala ayırım gözetmiyordu."

Artsakh Yönetimi Ombudsmanlık Bürosu tarafından 18 Ekim'de yayınlanan bir ara raporda, "Askeri hedefler sivil nesnelere çok uzakta olduğu ve Azerbaycan güçlerinin roket ve silahlı insansız hava araçları gibi isabetli silahlar kullandığı için birçok durumda sivillere yönelik saldırılar hedef gözetilen, kasıtlı saldırılardı. Saldırıların yakınında askeri hedeflerin olmaması, onların kasıtlı doğasını daha da doğrular ve bu da bir savaş suçu anlamına gelir." Savaşın sonunda Ermeni tarafında yaklaşık 50 sivil öldürüldü ve 148 sivil yaralandı. Stepanakert ve Artsakh'ın diğer yerleşim yerlerindeki sivil altyapı yoğun bir şekilde hedef alındı. Ekim ayı başlarında Azerbaycan, enkaza dönüşen Şushi'nin Kültür Merkezini hedef aldı. Aynı günlerde, Stepanakert'in elektrik şirketi genel merkezi ve büyük bir elektrik trafo merkezi hedef alındı ve bu da kesintiye neden oldu.

Artsakh Eğitim Bakanlığı'ndan alıntı yapan Artak Beglaryan, 2 Kasım itibarıyla 61 okul (tüm okulların yaklaşık %28) ve 10 anaokulunun Azerbaycan ordusu tarafından hasara uğratıldığını bildirdi. Ermenistan Cumhuriyeti'nde de siviller ve sivil altyapı hedef alındı. Vardenis bölgesi, savaşın başlarında, hatta daha ilk gün Azerbaycan tarafından vuruldu. 29 Eylül'de, (içinde kimse olmayan) sivil bir otobüse SİHA saldırısıyla vuruldu. Daha sonra Ermenistan'ın diğer bölgeleri de hedef alındı. 2 Kasım'da Davit Bek köyünde bir sivil öldürüldü; iki kişi yaralandı.

Azerbaycan tarafından birkaç sağlık tesisi de hedef alındı. 28 Ekim'de Stepanakert'in doğum hastanesi hava saldırılarıyla vuruldu. Aynı tesis 3 Kasım'da bir Smerch roketiyle tekrar vuruldu. Daha önce, 14 Ekim'de Martakert askeri hastanesi bombalandı. Ermeni Birleşik Bilgi Merkezi sivillerin de orada tedavi gördüğünü belirtti.

Birinci Cenevre Sözleşmesi'nin 19. maddesi, "hiçbir koşulda saldırıya uğramayacak olan"

“Tıbbi Hizmetin sabit kurumlarını ve mobil tıbbi birimleri” korumaktadır. Dördüncü Cenevre Sözleşmesi’nin 18. maddesi, “Yaralı ve hastalara bakım vermek üzere düzenlenen sivil hastaneler, hasta ve doğum vakaları hiçbir koşulda saldırı konusu olamaz” diyor.

Birkaç olayda gazetecilere yönelik saldırılar meydana geldi. 1 Ekim’de Martuni’de Fransız ve Ermeni gazeteciler yaralandı. Ertesi gün Martakert Kenti’ne giden 10 gazetecinin bulunduğu bir minibüs bombalandı. 8 Ekim’de Şushi’nin Ghazanchetsots Kutsal Kurtarıcı Katedrali’ne düzenlenen ikinci saldırıda iki Rus gazeteci ve rehberleri yaralandı.

Cenevre Sözleşmeleri’nin 1. Protokolü’nün 79. maddesine göre, savaş bölgelerinde mesleki faaliyette bulunan gazeteciler “sivil olarak kabul edilecek” ve “Sözleşmeler ve bu Protokol uyarınca, sivil statülerini olumsuz yönde etkileyecek herhangi bir eylemde bulunmamaları koşuluyla korunacaklardır. “

MISKET BOMBALARI

Azerbaycan tarafından misket bombası kullanımı iyice belgelenmiştir. Bunların üretimi, depolanması, taşınması ve kullanılması, ne Azerbaycan ne de Ermenistan tarafından imzalanmamış olan 2008 Misket Bombaları Sözleşmesi ile yasaklanmıştır. İnsan Hakları İzleme Örgütü’ne (HRW) göre misket bombaları “ayrım gözetmeyen, yaygın etkiye ve siviller için uzun süreli tehlikeye” sahiptir. Denis Krivosheev, Uluslararası Af Örgütü’nün Doğu Avrupa ve Orta Asya Başkan Vekili “Misket bombaları doğası gereği ayrım gözetmeyen silahlar olduğunu ve konut alanlarında sevk edilmesinin kesinlikle korkunç ve kabul edilemez olduğunu” belirtti.

Ekim ayının başlarında, Fip.am (olguları denetleyen bir site) gazetecileri 2 Ekim’de bombalanan Hadrut’u ziyaret etti ve Azerbaycan’ın İsrail LAR-160 MLRS misket cephanesiyle roket kullandığına dair kanıtları fotoğrafladı. 4 Ekim’de çevrimiçi dolaşıma

giren Stepanakert'ten bir video, Atlantik Konseyi Dijital Adli Araştırma Laboratuvarı'nın (DFRLab) Hakob Hakobyan Caddesi'nde konumlandığı msket bombalarının kullanımını gösterdi. HRW, 23 Ekim'de Azerbaycan'ın Stepanakert ve Hadrut'ta msket bombası kullanımıyla ilgili dört vakayı belgeleyen bir rapor yayınladı. "Saldırıların gerçekleştiği üç mahallede [Stepanakert'te] herhangi bir askeri teçhizat veya üs belirleyemediklerini; belirlemiş olsalar bile, msket bombalarının ayırım gözetmeyen etkileri göz önüne alındığında, sivil yerleşim yerlerinde kullanılmalarına savaş yasaları uyarınca izin verilmediğini" belirttiler.

YANGIN ÇIKARICI MÜHİMMAT

30 Ekim'de Ermenistan Devlet Ombudsmanı Arman Tatoyan, Artsakh'taki ormanlara düşen beyaz fosforu gösteren bir video yayınladı. Bir Facebook gönderisinde "Bu mühimmatların çevre için yıkıcı açık etkileri bulunmaktadır; şimdi de Azerbaycan askeri güçleri tarafından sivillere karşı kullanılıyor ve bu bağlamda uluslararası hukukta yasaklanmıştır" dedi. Ertesi gün, Artsakh ordusu başka bir video yayınladı. Bir hafta sonra, 6 Kasım'da, Ermenistan ve Artsakh'ın insan hakları savunucuları, Artsakh'ta sivil nesnelere yönelik yangın çıkarıcı kitle imha mühimmatının kullanımına ilişkin ortak bir geçici rapor yayınladı. Raporu, Azerbaycan silahlı kuvvetlerinin o zamanlar bilinmeyen mühimmatları 29-31 Ekim tarihleri arasında kullandığı kaydedildi. Raporun yayımlandığı tarihte, beyaz fosfor içerip içermediği tam olarak belli değildi.

Bununla beraber Fip.am ve Atlantik Konseyi'nin DFRLab'ının açık kaynaklara dayanan bağımsız araştırmaları, muhtemelen beyaz fosfor olduğunu kaydetti. Her iki araştırma da, Artsakh'taki görünür beyaz fosfor kullanımından elde edilen görsel kanıtları, başka yerlerde kullanıldığına dair daha önce doğrulanmış vakalarla karşılaştırmaya odaklandı.

Ermenistan ve Artsakh insan hakları savunucularının ortak raporunda ağır şekilde

yaralanmış sivillerin fotoğrafları yer aldı. 5 Aralık'ta Ermenistan Devlet Ombudsmanı, yangın çıkarıcı mühimmatla yaralanan askerlerin başka fotoğraflarını yayınladı. Yangın çıkarıcı silahların kullanımı, Belirli Konvansiyonel Silahlara İlişkin 1980 Sözleşmesi'nin 3. Protokolü olan Yangın Çıkarıcı Silahların Kullanımının Yasaklanması ya da Kısıtlanması Protokolü kapsamında yasaklanmıştır.

ESIRLERE VE YAKALANAN SIVILLERE KARŞI SUÇLAR

Üçüncü Cenevre Sözleşmesi, savaş esirlerine kötü muameleyi ve onların infaz edilmesini yasaklayarak, bu fiilleri savaş suçu haline getirir.

HADRUT

11 Ekim'de Artsakh Yönetimi Ombudsmanlık Bürosu, Hadrut'ta Azeri komando birliklerinin şehre sızdığına, engelli Misha Movsisyan ve annesi Anahit Movsisyan'ın da aralarında bulunduğu en az dört sivilin öldürüldüğünü söyledi. Martuni'de başka bir sivil öldürüldü. 15 Ekim'de, sosyal medyada, muhtemelen özel kuvvetlerden Azerbaycan askerlerinin, biri açıkça yaşlı olan, kamuflajlı iki Ermeni erkeğini yakaladıklarını ve sonra infaz ettiklerini gösteren iki video yayınlandı. Bellingcat, videoları Hadrut'ta konumlandırdı. İnfaz, 9-15 Ekim tarihleri arasında bir kent parkında gerçekleşti. Azerbaycanlı yetkililer videoların sahte olduğunu iddia etseler de BBC bunların gerçekliğini doğruladı. BBC'ye bu kişilerin kentin yerlisi olduğunu söyleyen Artsakh Yönetimi Ombudsmanı Artak Beglaryan, videolarda yer alan iki kişinin kimliğini 73 yaşındaki Benik Hakobyan ve 25 yaşındaki Yuri Adamyan olarak belirledi. Beglaryan, Hagopyan'ın bir asker değil, Hadrut'tan bir sivil olduğunu ve Yuri Adamyan'ın muhtemelen komşu bir köyden bir asker olduğunu söyledi. Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komiseri Dunja Mijatović'in bir sözcüsü, BBC'ye videoları aldıklarını ve onları inceleyeceklerini söyledi.

KAFA KESME

Artsakh Yönetimi Ombudsmanlık Bürosu'nun 18 Ekim 2020'de yayınlanan ara raporuna göre, 8 Ekim'de bir Telegram kanalına Ermeni bir askerin başının kesildiği bir fotoğraf gönderildi ama daha sonra kaldırıldı. Fotoğraf rapora dahil edildi. 18 Ekim'de Arman Tatoyan, bir Ermeni askerin erkek kardeşinin kendisiyle temasa geçtiğini ve 16 Ekim'de bir Azerbaycanlı askerin kendisini aradığını ve kardeşinin kafasını kestiklerini ve internette yayınlacaklarını söylediğini belirtti. Fotoğraf başı kesilmiş askerin sosyal medya sayfasına gönderildi. Tatoyan, aramaların başı kesilen askerin telefon numarasından yapıldığını kaydetti.

31 Ekim tarihinde, Hadrut İlçesi'ndeki Togh'dan bir kadın, komşularından birinin kafasının kesildiğini ABD'li gazeteci Chuck Holton'a söyledi. Artak Beglaryan, 4 Kasım'da, adamın ilk adının Major olduğunu ve bürosunun, bildirilen kafa kesiminin durumu hakkında daha fazla bilgi almaya çalıştığını söyledi.

KOVSAKAN/ZANGELAN'DA İNFAZ EDİLEN ASKERLER

30 Ekim'de, bazıları kelepçeli ve bazıları çıplak en az 19 Ermeni askerin cesetlerini gösteren bir video ortaya çıktı. Askerlerin bazılarının başlarında torba vardı. Açık kaynak araştırmacısı Benjamin Strick, videoyu yakın zamanda Azerbaycan güçleri tarafından istila edilen Zangelan'a (Kovsakan) coğrafi olarak konumlandırdı.

MÜTAREKE SONRASI VİDEOLAR

10 Kasım'daki üçlü ateşkes anlaşmasının ardından, Ermeni savaş esirlerinin ve tutsakların kötü muamele gördüklerini, aşağılandıklarını, işkence gördüklerini, sakatlandıklarını, öldürüldüklerini ya da başlarının kesildiğini gösteren bir dizi video internette yayınlandı.

News Deeply'nin kurucu ortağı Lara Setrakian'a göre, eski bir hükümet yetkilisi ona "Azerbaycan'dan Ermenistan'a iade edilen cesetlerin -askerlerin kalıntılarının- yaklaşık yarısı başı kesilerek geri dönüyor" dedi.

ŞUŞI'LI YAŞLI ADAM

19 Kasım'da sosyal medyada bir grup Azerbaycan askerinin yaşlı bir Ermeni'yi arkasından tekmeleyerek zorla sürüklediğini gösteren bir video yayınlandı. Artak Beglaryan, Azerbaycan kontrolüne geçtiği sırada kasabadan ayrılamayan, bu kişinin kimliğinin 80 yaşındaki Şuşi sakini Jonik Tevosyan olarak belirlendiğini yazdı. Arman Tatoyan, Azerbaycan askerlerinin "kendisini açıkça insanlık dışı muameleye tabi tuttuğunu" kaydetti. Beglaryan ve Tatoyan "bu vakayı ilgili uluslararası kurumlara sunacaklarını ve uygun değerlendirmeleri elde etmek için ısrarlı olacaklarını" ayrıca belirtti. 28 Kasım itibarıyla Tevosyan tutsak olmaya devam ediyor.

İŞKENCE VE İNFAZLAR

Ermeni savaş esirlerinin ya da sivillerin başlarının kesilip sakat bırakıldığını gösteren birkaç video internette yayınlandı. Bu tür bir video, Ermeni bir adamın kesik başını öldürülmüş bir domuzun üzerinde gösteriyor. Bir başka video bir Ermeni askerinin "Karabağ Azerbaycan'dır" dediğini gösteriyor ve ardından görüntüler aynı askerin Azerbaycan askerleri tarafından taşınan tahta bir sopaya saplanmış kesik kafasına geçiyor. Başka bir videoda Azerbaycan askerleri, kendi evinde yere yatırılmış yaşlı bir adamın iki kulağını da kesti. Azerbaycan askerleri tarafından kafası kesilen iki adamın kimlikleri (Askeran Bölgesi'ndeki) Madatashen'li Genadi Petrosyan, 69 ve (Hadrut İlçesi'ndeki) Azokh'lu Yuri Asryan, 82, olarak tespit edilmiştir. Bildirildiğine göre, her iki adam da, Azerbaycan güçleri köylerine yaklaştığı ve onları ele geçirdiği sırada evlerini terk etmeyi reddetti. 8 Aralık'ta

Azerbaycan askerlerini, Azerbaycan Türkçesi'yle hayatı için yalvaran yaşlı bir Ermeni'nin kafasını keserken gösteren bir video daha ortaya çıktı.

İnsan Hakları İzleme Örgütü 2 Aralık'ta Azerbaycan'da fiziksel tacize ve aşağılanmaya maruz kalan Ermeni savaş esirlerine yönelik muameleye ilişkin ayrıntılı bir rapor yayınladı. HRW, Üçüncü Cenevre Sözleşmesi'nin savaş esirlerini "özellikle şiddet veya sindirme eylemlerine ve hakaretlere ve kamuoyunun merakına karşı" koruduğunu belirtir. HRW, esirlerin kimliklerini belirlemek ve videoları doğrulamak için bazı savaş esirlerinin akrabalarıyla temasa geçti. 3 Aralık günü, Ermenistan Devlet Ombudsmanı Arman Tatoyan, 19 Kasım-2 Aralık tarihleri arası dönemi kapsayan, Ermenilere karşı Azerbaycan Silahlı Kuvvetleri tarafından yapılan ihlallerle ilgili beşinci kapalı raporun tamamlandığını söyledi. "Bu rapor, Azerbaycan Silahlı Kuvvetleri tarafından işlenen tüm zulüm ve savaş suçlarının somut kanıtlarını sunuyor. Bütün bunlar sadece insanlar etnik Ermeni olduğu için yapıldı" dedi. "Azerbaycan'ın işlediği zulüm ve işkencenin ciddiyeti göz önüne alındığında" kapalı raporlar kamuoyunun erişimine açık değildir ama uluslararası kuruluşlara sunuldu. Çatışmayı takip eden askeri analist Ryan O'Farrell, bu savaş suçlarının "yaygın, tutarlı ve sistematik" olduğunu ve "komutanlar tarafından hoş görüldüğünü ve hatta teşvik edildiğini" ileri sürdü. "Azerbaycan devletinin bu savaş suçlarına zımnen onay verdiğini varsaymamanın olanaksız olduğunu" belirtti. "Bunlar 'çürük elmalar' değil. Bu sistematiktir."

ULUSLARARASI TEPKİ

Genel olarak, Azerbaycan'ın Artsakh'taki savaş suçlarına uluslararası tepki büyük ölçüde edilgen ve hatta kayıtsız olmuştur. Michelle Bachelet, BM İnsan Hakları Yüksek Komiseri, savaş suçları hakkında yalnızca bir kez konuştu: 2 Kasım'da Stepanakert merkezi pazar yerinin vurulduğunu; Artsakh ve Ermenistan'da 47 sivilin öldürüldüğünü belirtti. Ayrıca (Hadrut'ta) esir alınan iki Ermeni'nin infaz edilmesinden bahsetti. 27 Eylül'den bu yana,

Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komiseri Dunja Mijatović, çatışmadan yalnızca bir kez bahsetti. 1 Ekim’de taraflara Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi kapsamındaki “yaşam hakkını koruma ve halkı işkence ve insanlıkdışı veya aşağılayıcı muamele ya da cezadan koruma” yükümlülüklerini hatırlattı. “Çatışmanın tırmanması bu haklar için ciddi bir tehdit oluşturuyor” dedi. Ateşkesin imzalanmasından bir gün sonrası olan 11 Kasım’a kadar, Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği (OHCHR), Azerbaycan’da görev yapan Suriyeli paralı askerler hakkında bir açıklama yayınlamadı ve geri çekilmeleri için çağrıda bulunmadı.

Çeviren: Mestan Dilbilmez

Türkçe Kaynak: Yeni Özgür Politika

Orijinal Kaynak: <https://www.evnreport.com/>